

Vetenskapsrådet

UTVÄRDERING AV FORSKNINGSFORUM

Utvärdering av Forskningsforum

Thomas Bjørnkilde, Ola Persson, Per Malmberg

PLS RAMBØLL Management AB

Utvärdering av Forskningsforum

Vetenskapsrådet
(The Swedish Research Council)
103 78 Stockholm

© Vetenskapsrådet
ISBN: 91-7307-029-7
Tryck: Elanders Tryckeri Stockholm AB, 2003

Innehåll

1. Sammanfattning	5
2. Bakgrund och syfte	7
2.1 Om Forskningsforum	7
2.2 Utvärderingsuppdraget	8
2.3 Metod	9
3. Forskningsforums verksamhet	10
3.1 Måluppfyllelse	10
3.2 Funktion för riksdagspolitiker	11
3.3 Samverkan med övriga forskningsfinansiärer	12
4. Förutsättningar för verksamheten	13
5. Framtida inriktning och roll	16
5.1 Forskningsforum bör upphöra	16
5.2 Förslag till framtida mötesplats	17
Referenslista	19

Bilagor

1. Kravspecifikation för utvärderingsuppdraget från Vetenskapsrådet	20
2. Metod	22
3. Intervjuguide för ledamöter	24
4. Diskussionsområden vid workshop	25
5. Intervjuguide för forskningsfinansiärer ej representerade i Forskningsforum	26

1. Sammanfattning

PLS RAMBØLL Management har fått i uppdrag av Vetenskapsrådet att utvärdera Forskningsforum. Syftet är att utvärdera hur Forskningsforum motsvarar regeringens intentioner, att analysera forumets förutsättningar för verksamheten samt att ge förslag om Forskningsforums framtida inriktning och roll.

Utvärderingen visar att Forskningsforum endast till viss del uppnått de intentioner som återfinns i regeringens styrdokument. När det gäller uppgiften att vara ett samarbetsorgan för övergripande frågor finns det endast ett fåtal exempel på att detta skett i Forskningsforum. Uppgiften att främja kontakten och dialogen mellan forskningsrepresentanter och allmänheten har framförallt utförts genom insatserna för att öka kunskapen om den moderna biologin hos allmänheten. Forskningsforums tredje uppgift, att främja samverkan mellan forskningsfinansiärer, har inte utförts i någon större utsträckning.

Forskningsforum har på flera punkter inte givits tillräckliga förutsättningar för att uppnå regeringens intentioner, främst genom att:

- uppdraget är oklart definierat och inkluderar såväl strategiska som operativa uppgifter,
- det finns överlapp mellan Forskningsforums uppdrag och andra statliga forskningsmyndigheters uppdrag,
- det är organisatoriskt problematiskt att forumet är administrativt inrättat under Vetenskapsrådet och saknar öronmärkta egna medel.

Forskningsforum etablerades dessutom samtidigt som de statliga forskningsfinansiärerna skulle finna sina former efter en grundläggande omorganisation, vilket torde ha påverkat engagemanget i Forskningsforum. Ledamöternas bristande närvaro har också varit ett problem.

Trots att Forskningsforum endast existerat sedan den 1 januari 2001 föreslår PLS RAMBØLL att den nuvarande formen av Forskningsforum upphör. De huvudsakliga skälen för detta är att Forskningsforum

- har ett uppdrag som till stora delar utförs av andra statliga aktörer och andra organisationer/partnerskap,
- har ett otydligt uppdrag med en blandning av operativa och strategiska uppgifter,
- ger ett begränsat mervärde för ledamöterna, samt
- är placerat under Vetenskapsrådet men utan egna medel.

Utvärderingen pekar dock på att det finns ett behov av en mötesplats för strategiska forskningspolitiska diskussioner mellan politiker, finansiärer och utförare, varför vi föreslår att en renodlad sådan mötesplats utvecklas. Det finns dock ett antal nödvändiga förutsättningar för att denna ska kunna fungera,

nämigen att:

- mötesplatsen drivs av en person som har tid att driva verksamheten och som har en stark legitimitet bland såväl forskare som politiker
- deltagarna är beslutsfattare på hög nivå med inflytande i det forskningspolitiska systemet
- deltagare bjuds in beroende på vilka frågor som diskuteras.
- mötesplatsen fokuserar på strategiska frågor
- mötesplatsen har egna medel och inte är placerad under en myndighet med konkurrerande uppgifter.

2. Bakgrund och syfte

2.1 Om Forskningsforum

I regeringens proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering, föreslogs en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering. Till följd av denna proposition - samt proposition 2000/2001:3 Forskning och förnyelse - bildades den 1 januari 2001 tre nya forskningsråd (Vetenskapsrådet, FAS och Formas) och en ny myndighet för finansiering av forskning och utvecklingsarbete (VINNOVA). Då bildades också Forskningsforum, som administrativt placerades under Vetenskapsrådet. I proposition 1999/2000:81 anförs dels att forumet bör anvisas medel inom ramen för rådets anslag och dels att företrädare för riksdagspartier samt för samtliga forskningsråd och övriga viktigare forskningsfinansierande myndigheter bör ingå i forumet.

Forskningsforum beskrivs första gången i den utredning, ledd av Hans Wigzell, som föregick propositionen. I utredningens betänkande "Att finansiera forskning och utveckling" (Ds 1999:68) skisseras Forskningsforum som ett forum med fokus på att stärka samverkan mellan statliga forskningsfinansiärer och andra finansiärer (löntagarfondsstiftelser, privata finansiärer m.m.). Skälet för detta fokus är, enligt utredarna, behovet att "ta samlade initiativ när forskning som kräver full styrka och slagkraft förutsätter samverkan från flera av myndigheterna och eventuellt också från externa finansiärer" (s. 79).

I enlighet med proposition 1999/2000:81 tillsatte regeringen år 2000 en kommitté för att genomföra omorganisationen. I organisationskommitténs slutrapport föreslås att Forskningsforum får ett fokus mot att stärka samverkan mellan statliga forskningsfinansiärer och andra finansiärer, men även får "utgöra en plattform för samverkan och diskussion både mellan myndigheterna och med en forskningsintresserad allmänhet" (s. 6). Denna senare uppgift har lagts till jämfört med utredningens förslag.

Forskningsforums uppgifter angavs sedan i Vetenskapsrådets instruktion, §§ 18-19. I instruktionen har uppgiften att stärka samverkan mellan forskningsfinansiärerna tonats ned och avser endast samverkan mellan de statliga finansiärerna. Samtidigt har regeringen lyft fram dialoguppgifterna. De två paragraferna lyder:

"Forskningsforum är ett samarbetsorgan för övergripande frågor om förhållandet mellan forskning och samhälle och för samverkan mellan de som finansierar forskning.

Forskningsforum skall

-främja kontakter och dialog mellan forskare, de som finansierar forskning, de som använder sig av forskningsresultat inom privat och offentlig sektor, föreningslivet,

fackliga organisationer och allmänheten, och

- främja samverkan mellan statliga myndigheter som finansierar forskning.

Forskningsforum skall bestå av ordföranden och högst tolv andra ledamöter. Alla skall utses av regeringen.”

I Vetenskapsrådet regleringsbrev återges Forskningsforums uppgifter i de två strecksatserna ovan i en något förkortad form. Några öronmärkta medel för Forskningsforum anges dock inte.

Syftet med Forskningsforum har således förändrats från att förstärka samverkan mellan statliga och andra forskningsfinansierare, såsom den Wigzellska utredningen föreslog, till att, bl.a. genom forumets sammansättning, mer fokusera på dialog mellan politiker och representanter från forskarvärlden.

Forskningsforum består i dag av en ordförande och tolv övriga ledamöter. Ordföranden och sex av ledamöterna är politiker nominerade av de sju riksdagspartierna (miljöpartiets plats är f.n. vakant). Politikerna är medlemmar av riksdagens utbildningsutskott, utom två, som inte är riksdagsledamöter. Forskningsfinansierarna representeras av myndighetscheferna för Vetenskapsrådet, FAS, Formas och VINNOVA, medan utförarna representeras av rektorn för Karolinska institutet, tillika regeringens forskningspolitiska rådgivare, och rektorn för Linköpings universitet. En tjänsteman vid Vetenskapsrådets kansli är Forskningsforums sekreterare.

2.2 Utvärderingsuppdraget

I proposition 1999/2000:81 aviserar regeringen att Forskningsforum bör utvärderas efter fyra år och att beslut därefter bör fattas om fortsatt verksamhet. I budgetpropositionen för 2003 anför dock regeringen att denna utvärdering bör tidigareläggas för att kunna ingå i underlaget för nästkommande forskningspolitiska proposition. Mot bakgrund av detta anlitate Vetenskapsrådet PLS RAMBØLL Management för att utvärdera Forskningsforum. Kravspecifikationen för uppdraget från Vetenskapsrådet återfinns i bilaga 1. Propositionen för utvärderingen ges av nedanstående rubriker.

Måluppfyllelse

Hur motsvarar Forskningsforums verksamhet intentioner i förarbeten och instruktioner i regleringsbrev och regeringsbeslut?

Funktion för riksdagspolitiker

Vilken funktion fyller Forskningsforum för de deltagande riksdagspolitikerna?

Samverkan med övriga forskningsfinansierare

Hur samverkar Forskningsforum med Vetenskapsrådet, med övriga forskningsfinansierande myndigheter, särskilt FAS, Formas och VINNOVA, och med andra forskningsfinansierare såsom de s.k. löntagarfondsstiftelserna?

Förutsättningarna för verksamheten

Hur har förutsättningarna varit för Forskningsforums verksamhet?

Framtida inriktning och roll

Forskningsforums framtida inriktning och roll skall också analyseras.

I kravspecifikationen anges också att utvärderingen bör knyta en mindre referensgrupp till sig för att få synpunkter på arbetet. Detta krav ströks dock i samråd med Vetenskapsrådet.

2.3 Metod

Utvärderingen av Forskningsforum bygger på:

- Tre explorativa intervjuer med personer med god kännedom om motiven och bakgrunden till Forskningsforum
- Intervjuer med samtliga ledamöter i Forskningsforum
- Workshop i samband med möte i Forskningsforum
- Intervjuer med företrädare för fem av de större forskningsfinansierande stiftelserna. Dessa är inte representerade i Forskningsforum
- Dokumentstudie innefattande instruktioner, regleringsbrev, mötesprotokoll etc.

En mer utförlig metodbeskrivning ges i bilaga 2.

3. Forskningsforums verksamhet

I detta kapitel behandlas i vilken utsträckning Forskningsforum har uppfyllt regeringens intentioner, såsom de uttrycks i instruktion och regleringsbrev. I kapitlet beskrivs även vilket mervärde forumet givit deltagande politiker samt i vilken utsträckning forskningsstiftelserna blivit involverade i Forskningsforum.

3.1 Måluppfyllelse

Forskningsforums resultat bedöms med utgångspunkt från instruktion och regleringsbrev. Som framgår av kapitel 2 är det framförallt Vetenskapsrådets instruktion som styr Forskningsforums verksamhet. Uppdraget som beskrivs är relativt brett och otydligt formulerat. Vi har tolkat uppdraget så att Forskningsforum har tre huvuduppgifter, vilka vi har avgränsat enligt följande.

1. *Samarbetsorgan för övergripande frågor* har avgränsats till arena för strategisk diskussion mellan de grupper som är representerade i forumet (politiker, forskningsfinansierare och forskningsutförare).
2. *Främja kontakter och dialog* har avgränsats till uppgiften att sprida information om forskning till avnämare och allmänhet.
3. *Främja samverkan mellan statliga myndigheter som finansierar forskning* har avgränsats till att främja samverkan mellan de fyra forskningsfinansierare som ingår i Forskningsforum.

Det är med utgångspunkt från dessa avgränsningar vi har bedömt Forskningsforums måluppfyllelse.

Samarbetsorgan för övergripande frågor

Det framgår såväl av intervjuerna med de enskilda ledamöterna som av workshopen att Forskningsforum endast vid ett fåtal tillfällen fört mer strategiska diskussioner. Ledamöterna menar att det blivit något bättre de senaste mötena, men att det fortfarande endast ges ett begränsat utrymme för denna typ av diskussioner. I de fall då forumet har haft strategiska diskussioner upplever dock ledamöterna att det varit positivt och intressant. Några exempel på diskussionsämnen av strategisk natur som tagits upp är förberedelsearbete och organisation för EuroScience Open Forum 2004 (ett europeiskt symposium om forskning), samspelet mellan den offentliga sektorn och forskningssystemet, samt generationsskiftet inom forskarvärlden.

Även om det bara funnits ett begränsat utrymme för strategiska diskussioner vid Forskningsforums möten anser ledamöterna att det finns ett behov av strategiska diskussioner mellan politiker och forskarrepresentanter. I intervjuerna med representanterna för de statliga forskningsfinansierarna uttrycker dessa också en viss självkritik och menar att de inte bidragit i så stor utsträckning till att initiera sådana diskussioner.

Främja kontakter och dialog

Vi avgränsar, som nämnts, uppgiften att främja kontakter och dialog till att primärt avse forskningsinformation.

Regeringen gav Forskningsforum i uppdrag (och anslog 3 miljoner kronor) att operativt driva ett projekt avseende den moderna biologin. Projektet syftar till att öka kunskapen hos allmänheten om den nya biologin och dess möjligheter, utvecklingsvägar och risker och därmed att öka var och ens förmåga att forma och uttrycka sin åsikt. Projektet är pågående och en utvärdering av det har inte ingått i vårt uppdrag. Utöver detta projekt har Forskningsforum endast gjort begränsade insatser inom forskningsinformation.

Främja samverkan mellan statliga myndigheter som finansierar forskning

Av intervjuerna med ledamöterna och av workshopen framgår att Forskningsforum inte har bidragit till att öka samverkan mellan finansierarna. Representerarna för forskningsfinansierarna framhåller att denna samordning sker i andra sammanhang och att det inte finns något behov av eller önskan att sköta samordningen via Forskningsforum. Vi kan även konstatera att alla de fyra statliga forskningsfinansierarna har i uppgift från regeringen att samverka med varandra. Därutöver har de statliga forskningsfinansierarna samarbete på olika sätt med löntagarfondsstiftelser och andra forskningsfinansierare.

Vår samlade bedömning är att Forskningsforum endast i begränsad omfattning har motsvarat de intentioner som framgår av regeringens styrdokument (instruktion och regleringsbrev). En orsak till detta är de förutsättningar som forumet givits, vilka behandlas i kapitel 4.

3.2 Funktion för riksdagspolitiker

Politikerna i Forskningsforum tillsätts av regeringen efter nomineringar från respektive riksdagsparti. Flertalet av politikerna sitter i riksdagens utbildningsutskott. Två riksdagspartier har dock nominerat politiker som inte är riksdagsledamöter.

Riksdagspolitikerna upplever endast en begränsad nytta av Forskningsforum. Ett viktigt skäl till detta är att man bara i en liten omfattning fört strategiska diskussioner i forumet. De strategiska diskussioner som ändå förts har politikerna upplevt som givande. Mötena i Forskningsforum har i viss mån även innefattat en mer omfattande redogörelse för specifika aktuella forskningsområden, vilket deltagande politiker bedömt som värdefullt.

De politiker som inte sitter i riksdagen anser att mötena i Forskningsforum är ett sätt att få information från central nivå. Dessa politiker har inte tillgång till all den information på nationell nivå som riksdagspolitikerna har. I övrigt fyller Forskningsforum en begränsad funktion även för de politikerledamöter som står utanför riksdagen.

3.3 Samverkan med övriga forskningsfinansiärer

Detta avsnitt fokuserar på Forskningsforums samverkan med forskningsfinansierande stiftelser, som ju inte är representerade i Forskningsforum. Vi vill dock peka på att Forskningsforum inte har något explicit uppdrag att samverka med andra forskningsfinansiärer än de statliga.

I intervjuer med de verkställande direktörerna (den internationella chefen i ett fall) vid fem av de större forskningsfinansierande stiftelserna framkom att de hade en tämligen liten kännedom om Forskningsforum och dess aktiviteter. Det är därför inte förvånande att utbytet och samverkan mellan Forskningsforum och de intervjuade forskningsfinansierande stiftelser är och har varit starkt begränsat. Stiftelserna har endast vid något enstaka tillfälle bjudits in för att informera Forskningsforums ledamöter.

Så som dagens Forskningsforum är utformat uttrycker de intervjuade stiftelserna inga önskemål om att delta i forumet. Samverkan med de statliga forskningsfinansiärerna sker i andra formella och informella nätverk.

Ett antal stiftelser anser dock att det saknas en mötesplats med riksdagsledamöter från andra utskott än Utbildningsutskottet. Dessa stiftelser anser att en sådan mötesplats skulle vara intressant för att diskutera strategiska forskningspolitiska frågor.

4. Förutsättningar för verksamheten

Som framgår av kapitel 3.1 är det vår uppfattning att Forskningsforum endast i begränsad omfattning har uppnått de intentioner som uttrycks i regeringens styrdokument. Detta kan åtminstone delvis förklaras av de förutsättningar Forskningsforum givits. Vi vill särskilt framhålla följande problem.

- Forskningsforums uppdrag är oklart och inkluderar såväl strategiska som operativa uppgifter
- Det finns ett överlapp mellan uppdraget till Forskningsforum och uppdragen till Vetenskapsrådet och andra aktörer
- Det finns andra aktörer med samma inriktning
- Forskningsforum är organisatoriskt underställt Vetenskapsrådet och saknar egna medel.

Förutom dessa problem kan vi konstatera att Forskningsforum etablerades samtidigt som hela den statliga forskningsfinansieringen omorganiserades, vilket torde ha påverkat finansieringens engagemang i det nyetablerade forumet. Med tiden har närvaron bland ledamöterna minskat, vilket också blivit ett problem för forumet.

Oklart syfte med såväl strategiska som operativa uppgifter

Samtliga ledamöter anser att uppdraget från regeringen är vagt formulerat och ledamöterna har vid intervjuerna haft svårt att tydligt definiera forumets syfte och plats på den forskningspolitiska kartan. Även om ett vagt formulerat uppdrag har gjort det svårt att definiera en roll, innebär den vaga formuleringen samtidigt en möjlighet att formulera ett mer tydligt syfte än vad som anges i regeringens uppdrag. Forskningsforums inledande möten användes till stor del till att definiera uppdrag och syfte. Forskningsforum har dock endast i begränsad omfattning kunnat precisera detta.

De tilldelade uppgifterna är också av både strategisk och operativ karaktär. Av intervjuer och i workshop framgår att forumet till stor del har fokuserat på de operativa uppgifterna och i mindre grad på de strategiska uppgifterna. Denna förskjutning har förstärkts genom att regeringen anslagit 3 miljoner kronor till Forskningsforum för att sprida kunskaper om den moderna biologin.

Ett annat skäl till den starka fokuseringen mot operativa uppgifter kan vara att det har varit lättare att producera konkreta resultat inom detta område, jämfört med de strategiska uppgifterna, och att det har varit lättare för ordföranden att driva denna typ av frågor i forumet.

Överlapp mellan Forskningsforum och Vetenskapsrådet och andra statliga myndigheter

Forskningsforums uppgift att främja kontakter och dialog mellan forskare, finansierare och avnämare av forskningsresultat delas av Vetenskapsrådet och

övriga forskningsfinansierande myndigheter, och är en uppgift även för samtliga universitet och högskolor. Dessutom har Vetenskapsrådets enligt sin instruktion ett nationellt ansvar för övergripande information om forskning och forskningsresultat. Även om Vetenskapsrådets och Forskningsforums uppdrag inte är formulerat på precis samma vis, har det vid intervjuerna framkommit att det finns ett klart överlapp mellan uppdragen.

På motsvarande sätt finns ett överlapp mellan Forskningsforum och de statliga forskningsfinansiärerna vad gäller samordning mellan forskningsfinansiärer. I exempelvis Vetenskapsrådets regleringsbrev för 2003 står det följande:

”Vetenskapsrådet skall i samråd med Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande samt Verket för innovationssystem identifiera områden inom vilka gemensamma initiativ kan tas. Vetenskapsrådet skall med de nämnda myndigheterna och eventuella andra forskningsfinansiärer diskutera omfattningen av samfinansiering av projekt av gemensamt intresse.”

Övriga aktörer med liknande uppgifter

Organisationen Vetenskap & Allmänhet (VA) bildades efter Forskningsforums inrättande. VA är en förening med ett flertal huvudmän i styrelsen (bl.a. från riksdagen, forskningsfinansiärer, företag och fackliga organisationer). Uppgiften är att:

- skapa en öppen dialog mellan allmänhet och forskare,
- underlätta för allmänhet och forskare att utveckla förtroende för varandra och varandras åsikter,
- möta människors intresse för kunskap och forskning,
- diskutera och skapa förståelse för forskningens betydelse för dagens och framtidens livsvillkor och samhälle.

Dessutom finns sedan länge Sällskapet riksdagsmän och forskare (RIFO). Det är ett forum för kontakt och dialog mellan riksdagsledamöter och forskare. En viktig uppgift för RIFO är att på ett tidigt stadium identifiera och aktualisera frågor som på grund av den vetenskapliga och tekniska utvecklingen blir betydelsefulla i riksdagens arbete. Detta tillgodoses genom:

- Möten med föredrag av ledande forskare kring aktuella teman och efterföljande allmän diskussion
- Seminarserier kring valda områden
- Studiebesök vid forskningsinstitutioner eller företag

RIFO vänder sig till riksdagsledamöter och disputerade aktiva forskare. Styrelsen består av tolv ordinarie ledamöter och tolv suppleanter med representanter från samtliga riksdagspartier och forskarvärlden. RIFO:s kansli består av en sekreterare.

Organisatorisk tillhörighet

Under denna punkt vill vi framförallt peka på två problem:

- Det finns ett överlapp med Vetenskapsrådets uppgifter
- Forskningsforum saknar öronmärkta egna medel.

Forskningsforum är inte formellt underställt Vetenskapsrådet, men det är vår uppfattning att forumet i realiteten är beroende av Vetenskapsrådets resurser och prioriteringar. Detta beroendeskop, i kombination med delvis konkurrerande uppgifter, torde påverka rådets intresse att finansiera aktiviteter som föreslås av forumet. Denna bild förstärks genom att det i ett antal intervjuer framkom ett visst missnöje bland ledamöterna med att Vetenskapsrådet inte bidragit med mer resurser.

Andra problem

Med tiden har ledamöterna i Forskningsforum visat ett minskande intresse, med låg närvaro som följd. Eftersom forumet inte har någon formell roll uppfattas det som särskilt viktigt att ledamöterna har ett direkt inflytande i de politiska besluten respektive i myndigheterna.

Som nämndes i kapitel 3 har några representanter för forskningsfinansiärerna uttryckt viss kritik mot att partierna nominerat ledamöter som inte är riksdagsledamöter. De politiska ledamöterna utanför riksdagen har också i intervjuer pekat på detta problem.

5. Framtida inriktning och roll

Detta kapitel presenterar PLS RAMBØLLs uppfattning om Forskningsforums framtida inriktning och roll. Våra förslag är av principiell natur och är således inte utvecklade i alla detaljer.

5.1 Forskningsforum bör upphöra

Även om Forskningsforum endast existerat sedan 1 januari 2001 är det, med utgångspunkt från resultaten och analysen i kapitel 3 och 4, vår bedömning att Forskningsforum, i sin nuvarande utformning, bör upphöra. PLS RAMBØLL vill föra fram fyra huvudsakliga skäl till detta:

1. merparten av uppgifterna utförs även av andra aktörer,
2. uppdraget är allt för vagt och har en blandning av operativa och strategiska frågor,
3. forumet har givit ett begränsat mervärde för ledamöterna,
4. forumet har ett organisatoriskt dilemma.

Det första skälet är att merparten av uppgifterna utförs även av andra aktörer. Utifrån genomförda intervjuer och dokumentstudier bedömer vi att flertalet av Forskningsforums uppgifter utförs av andra statliga och icke-statliga aktörer i det forskningspolitiska systemet. Som framgått gäller dessa överlapp främst uppgiften att främja samverkan mellan statliga forskningsfinansiärer samt uppgiften att främja kontakter och dialog.

Det andra skälet är att forumets uppdrag är allt för vagt och har en blandning av operativa och strategiska frågor. Vi uppfattar att det oklara uppdraget medfört en tveksamhet avseende vilken roll Forskningsforum skall spela i det forskningspolitiska systemet. Dessutom är vi kritiska till att ett forum med riksdagspolitiker, generaldirektörer/huvudsekreterare och andra ledamöter med ledande ställning inom forskarvärlden haft så stort fokus mot operativ verksamhet i stället för en mer strategisk inriktning.

Det tredje skälet är att Forskningsforum har givit ett begränsat mervärde för ledamöterna. Detta kan delvis förklaras av att de uppgifter som är ålagda forumet till stor del genomförs av andra aktörer och av att forumet inte fört strategiska diskussioner i någon större utsträckning. Det senare anses dock ha blivit något bättre de senaste mötena.

Det fjärde skälet är forumets organisatoriska dilemma. Det är vår bedömning att forumet är allt för beroende av Vetenskapsrådets vilja att finansiera verksamheten. Detta beroendeskop blir särskilt svårt eftersom Forskningsforum och Vetenskapsrådet har vissa överlappande uppgifter.

Förutom dessa fyra skäl är det problematiskt med en verksamhet som saknar formell status i det forskningspolitiska systemet och därför måste drivas av ett stort engagemang av deltagarna. En annan svårighet har varit att komma fram

till vilken typ av strategiska diskussioner som ska föras i forumet.

I utvärderingen har det dock framkommit ett behov av en mötesplats mellan politiker, forskningsfinansiärer och forskningsutförare. Syftet med en sådan mötesplats bör vara dels att diskutera strategiska forskningspolitiska frågor, dels att representanter från politikervärlden och forskarvärlden träffas för att öka förståelsen för varandras verkligheter.

5.2 Förslag till framtida mötesplats

Samtidigt som Forskningsforum läggs ned bör en ny mötesplats för politiker, forskningsfinansiärer och forskningsutförare organiseras. Förslaget motiveras av det uttryckta behovet hos aktörerna och vår uppfattning om vikten av möten mellan olika aktörer inom forskningspolitiken. Vi vill dock peka på följande fem förutsättningar som vi bedömer som nödvändiga för att mötesplatsen skall fungera, nämligen att:

1. den leds av en drivande person med legitimitet bland såväl politiker som forskare
2. den ges en hög forskningspolitisk status
3. deltagarna bjuds in utifrån vilka frågor/teman som skall diskuteras
4. den fokuseras endast på strategiska frågor
5. den får egna medel och inte placeras under en myndighet med konkurrerande uppgifter.

Nedan utvecklas de olika förutsättningarna för att en ny mötesplats inom forskningspolitiken skall lyckas.

1) En viktig förutsättning är att mötesplatsen drivs av en person som har tid att driva mötesplatsen och samtidigt har en stark legitimitet bland såväl forskare som politiker. En sådan person kan sätta en agenda som tilltalar båda parter.

2) Eftersom mötesplatsen inte har någon formell status i det forskningspolitiska systemet (som t.ex. beredande organ till Regeringskansliet) är det av största vikt att de som deltar är beslutsfattare på hög nivå med inflytande i det forskningspolitiska systemet. Ett krav på de politiker som bjuds in bör därför vara att de är riksdagsledamöter eller statsråd/stats-sekreterare. På så vis kan mötesplatsen bidra till en ökad förankring av strategiska forskningspolitiska frågor.

Vi bedömer att detta är den kanske besvärligaste förutsättningen. Det krävs ett visst mått av politiskt mod av regeringen att bilda en "ohelig allians" där myndighetschefer (utsedda av regeringen) diskuterar strategiska forskningspolitiska frågor med bl.a. oppositionspolitiker på hög nivå. En fungerande sådan mötesplats kan ju utgöra en stark faktor forskningspolitiken.

3) Jämfört med nuvarande Forskningsforum bör den nya mötesplatsen vara just en mötesplats där olika deltagare bjuds in beroende på vilka frågor som diskuteras. Det gäller såväl politiker från olika utskott som representanter från

olika myndigheter och organisationer. I dag är det oftast utbildningsutskottet som involveras i diskussioner och aktiviteter med forskningsfinansiärer. Vi menar dock att det många gånger finns skäl att involvera även andra utskott i strategiska forskningspolitiska diskussioner. På samma sätt finns det skäl att involvera andra myndigheter med betydande forskningsengagemang att ingå i dessa diskussioner (t.ex. Rymdstyrelsen, Vägverket, Banverket, Naturvårdsverket, SIDA och FOA) samt löntagarfondsstiftelser och privata forskningsfinansiärer.

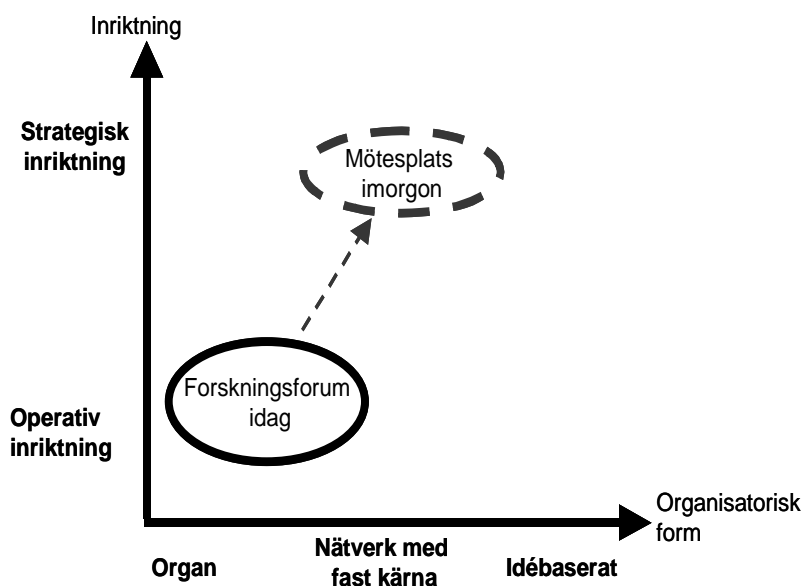
4) För att det skall bli en bra mötesplats för strategiska frågor är det viktigt att uppgiften är renodlad för detta och inte inkluderar operativa uppgifter. Exempel på strategiska frågor som skulle kunna diskuteras är:

- Strategiska nationella frågor (t.ex. tyngdpunkt i forskningen, etiska frågor)
- Forskningspolitiska propositioner
- Strategiska internationella frågor (t.ex. i samband med diskussioner om EU:s ramprogram).

5) Rent organisatoriskt föreslår vi följande förutsättningar:

- Mötesplatsen ska inte vara en ny myndighet
- Den bör ha öronmärkt basfinansiering. Medlen ska täcka kostnaderna för en arbetande ordförande, alt. huvudsekreterare, samt en viss kanslifunktion
- Om mötesplatsen placeras under en myndighet får denna myndighet inte ha konkurrerande uppdrag.

Avslutningsvis vill vi illustrera den föreslagna förändringen från dagens Forskningsforum till ovan beskrivna mötesplats i följande modell:

Referenslista

Ds 1999:68, Att finansiera forskning och utveckling
Förordning (2000:1199) med instruktion för Vetenskapsrådet
Mötesprotokoll från Forskningsforum
Prop. 1999/2000:81, Forskning för framtiden - en ny organisation för
Forskningsfinansiering
Prop. 2000/01:3, Forskning och förnyelse
Prop. 2002/03:1, budgetpropositionen för 2003
Organisationskommittén för Ny myndighetsorganisation för forsknings-
finansiering, Slutrapport (28 februari 2001)
Vetenskapsrådets regleringsbrev för 2001
Vetenskapsrådets regleringsbrev för 2002
Vetenskapsrådets regleringsbrev för 2003

Kravspecifikation för utvärderingsuppdraget från Vetenskapsrådet

Bakgrund

En ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering infördes den 1 januari 2001 som en följd av propositionerna Forskning för framtiden - en ny organisation för forskningsfinansiering (prop. 1999/2000:81) och Forskning och förnyelse (prop. 2000/2001:3). I den förstnämnda propositionen anförs att ett Forskningsforum bör inrättas, administrativt inrymt i Vetenskapsrådet, med uppgift att verka för en dialog mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänhet och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen. I den senare propositionen anförs att Forskningsforum kommer att utgöra en plattform för diskussion mellan forskningsfinansierande myndigheter och allmänrepresentanter dit även forskningsstiftelserna bjuds in. Forskningsforum behandlas även i organisationskommitténs betänkande "Forskningsfinansiering i samverkan", som överlämnades till regeringen den 28 mars 2001.

I Vetenskapsrådets regleringsbrev för 2002 (resp. 2001) anges att Forskningsforum skall främja informationsutbyte och dialog mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänhet och andra intressenter samt främja samverkan mellan olika forskningsfinansiärer.

På Vetenskapsrådets hemsida:

<http://www.vr.se/omvr/forskningsforum.asp?id=14&parentId=5> ges, tillsammans med en lista på ledamöterna, följande information om Forskningsforum.

"Forskningsforum är ett samarbetsorgan för de övergripande frågorna mellan forskning och samhälle. En av de viktigaste uppgifterna är att främja kontakter och dialog mellan forskare, de som finansierar forskningen och de som använder sig av forskningsresultaten, exempelvis företag, föreningar, fackförbund och allmänhet. Forskningsforums ledamöter har utsetts av regeringen och består i stor utsträckning av riksdagspolitiker. Vetenskapsrådet administrerar verksamheten."

Regeringen beslutade den 13 december 2001 att ge Vetenskapsrådet 3 miljoner kronor som en tillfällig förstärkning för Forskningsforums verksamhet. Medlen ska användas under år 2002 för en bred folkbildningsinsats för att stärka kunskaper och stimulera debatt om den moderna biologin (se vidare i pressmeddelandet på regeringens hemsida:

http://www.regeringen.se/galactica/service=irnews/action=obj_show?c_obj_id=42957).

I budgetpropositionen för 2003 (prop. 2002/2003:1 utg.omr. 16 s. 258) anförs att den utvärdering av Forskningsforum efter fyra års verksamhet som aviserades i propositionen Forskning för framtiden (prop. 1999/2000:81) nu

bör tidigareläggas så att den kan utgöra ett underlag för nästa forskningspolitiska proposition.

Eftersom Forskningsforum administrativt tillhör Vetenskapsrådet är det inte lämpligt att denna utvärdering utförs i rådets egen regi.

Beskrivning av uppdraget

En utvärdering skall göras av Forskningsforums verksamhet utgående från de mål och riktlinjer som anges i förarbeten och regleringsbrev.

Följande frågor skall behandlas:

- Hur motsvarar Forskningsforums verksamhet intentioner i förarbeten och instruktioner i regleringsbrev och regeringsbeslut?
- Hur har förutsättningarna varit för Forskningsforums verksamhet?
- Vilken funktion fyller Forskningsforum för de deltagande riksdagspolitikerna?
- Hur samverkar Forskningsforum med Vetenskapsrådet, med övriga forskningsfinansierande myndigheter, särskilt FAS, Formas och VINNOVA, och med andra forskningsfinansiärer såsom de s.k. löntagarfondsstiftelserna.

Forskningsforums framtida inriktning och roll skall också analyseras.

Utvärderingen bör knyta en mindre referensgrupp till sig för att få synpunkter på arbetet.

Uppdraget skall redovisas till Vetenskapsrådet senast den 30 juni 2003.

Bilaga 2

Metod

Utvärderingen av Forskningsforum genomfördes under perioden 31 januari – 28 maj, 2003 av projektledare Thomas Bjørnkilde samt konsulterna Ola Persson och Per Malmberg, PLS RAMBØLL Management AB. Carl Jacobsson, chef för analysenheten, var utvärderingens kontaktperson vid Vetenskapsrådet. Nedan presenteras de metoder som användes.

Explorativa intervjuer

Tre explorativa intervjuer genomfördes under februari 2003 i syfte att erhålla en förståelse för Forskningsforums verksamhet och bakgrund. De intervjuade var Hans Wigzell (Karolinska institutets rektor, regeringens forskningspolitiska rådgivare, ledamot i Forskningsforum, ledamot i utredningen som föregick bildandet av Forskningsforum), Lars M Nilsson (sekreterare i Forskningsforum) samt Mariann Samuelson (departementsråd vid Utbildningsdepartementet).

Dokumentstudie

Dokumentstudien gav en bild av Forskningsforums syfte och bakgrund. Den gav även en översikt av de aktiviteter som har genomförts och de resurser som har använts inom ramen för Forskningsforums verksamhet. De källor som användes var förarbeten, instruktioner, regleringsbrev samt övrig relevant dokumentation såsom mötesprotokoll, informationsmaterial och rapporter som tagits fram för forumet. Referenslistan utgör en förteckning över använda dokument.

Intervjuer med samtliga ledamöter

Intervjuerna med ledamöterna i Forskningsforum genomfördes under mars-april i syfte att få en bild av de processer och aktiviteter som äger rum i forumet. Samtliga ledamöter intervjuades efter samma intervjuguide, även om viss justering gjordes av tonvikten på olika frågor beroende på personens tillhörighet (politiker eller forskarrepresentant). Intervjuguiden återfinns i bilaga 3.

Workshop

När flertalet av intervjuerna hade genomförts hölls en workshop i samband med Forskningsforums möte den 10 april. På basen av intervjuerna tog vi fram ett antal centrala teman för diskussion (se bilaga 4). Temana berörde Forskningsforums verksamhet i ett bakåtblickande perspektiv samt förslag och idéer om Forskningsforums framtida inriktning och roll. Inför workshopen förde vi en dialog med chefen för Utbildningsutskottets kansli, Sonja Dahl, som är synnerligen väl insatt dessa och andra i forskningspolitiska frågor, om teman och mer specifika frågeställningar, för att ytterligare säkerställa att workshopen

skulle behandla de mest väsentliga frågorna. Workshopens syfte var att validera den värdering av Forskningsforum vi gjort utifrån intervjuerna.

Intervjuer med fem forskningsfinansiärer som inte är representerade i Forskningsforum

Vi genomförde intervjuer med Ewa Stålldal, Stiftelsen för vård- och allergiforskning (Vårdalstiftelsen), Dan Brändström, Riksdagens Jubileumsfond, Roger Svensson, Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT), Olle Edquist, Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) samt Måns Lönnroth, Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (MISTRA) under april och maj 2003. Dessa forskningsfinansiärer är inte representerade i Forskningsforum. Syftet med intervjuerna var att få en bild av hur pass samordnat Forskningsforum är med dessa aktörer. Intervjuerna genomfördes efter en guide som finns i bilaga 5.

Intervjuguide för ledamöter

1. Hur anser du att Forskningsforum har uppfyllt regeringens intentioner med Forumet?
  - a. Vad har fungerat bra?
  - b. Vad har inte fungerat (forskningssamverkan, arena för politiker och forskare, samt dialog mellan forskning och den breda allmänheten)?
2. Vilka förutsättningar har getts (ledning, styrning, uppbackning och resurser) för att få Forskningsforum att uppfylla sina intentioner?
3. Vilken funktion (mervärdet) fyller Forskningsforum för dig som politiker/forsknings-finansiär/allmänrepresentant?
4. I vilken utsträckning medverkar Forskningsforum till att samordna forskningsfinansiering? Och är Forskningsforum rätt forum för att detta ska komma till stånd?
5. Tror du på idén med Forskningsforum?
  - a. Finns det ett behov av denna typ av Forum och ska den ha de uppgifter Forskningsforum har idag?
  - b. Vad skulle behövas för att utveckla Forskningsforum i denna riktning?
  - c. Vad skulle vara konsekvensen för dig om Forskningsforum upphörde?
6. Hur förhåller sig Forskningsforum sig till andra existerande aktörer och nätverk (t.ex. Vetenskap & Samhälle, Forskningsberedningen, "Sällskapet riksdagsmän och samhälle" samt mer informella nätverk bland forsknings-finansiärer)?

Diskussionsområden vid workshop

1 Främja samverkan mellan forskningsfinansiärer

Bakgrund: Finansiärerna har egna nätverk för ändamålet

HAR FORSKNINGSFORUM EN FRAMTIDA ROLL I DETTA?

2 Främja kontakter och dialog

Bakgrund: Andra aktörer med motsvarande uppgift (VR samt övriga forskningsråd, universitet/högskolor, Vetenskap&Allmänhet)

KRÄVS YTTERLIGARE AKTÖRER OCH VILKEN ROLL BÖR FORSKNINGSFORUM I SÅ FALL HA?

3 Samarbetsorgan för övergripande frågor

Bakgrund: Upplevs finnas ett behov av ett forum för forskarrepresentanter och politiker att mötas, men svårt att precisera innehållet i mötet

VAD FÖR ROLL SKULLE FF KUNNA HA AVSEENDE DETTA? ÄR FORSKNINGSFORUMS FORMER RÄTT FÖR ÄNDAMÅLET?

4 Framtidsdiskussion

Bilaga 5

Intervjuguide för forskningsfinansiärer ej representerade i Forskningsforum

1. Känner du till Forskningsforum?
2. Har du haft någon kontakt med Forskningsforum?
3. Skulle du/ni vara intresserade att delta i denna typ av forum? Och vad skulle det i så fall kunna ge för mervärde?
4. Hur anser du att samarbetet med de statliga forskningsfinansiärerna fungerar? Och hur ser samverkansformerna ut?
5. Har ni kontakt med riksdagspolitiker idag? Skulle det vara intressant med en mer formaliserad kontakt?